

IVANA HEČKOVÁ

JEDNA SVIECA STAČÍ

SKUTOČNÝ PRÍBEH
ŽIEN, KTORÉ
VZDOROVALI
TOTALITE

Ivana Hečková
JEDNA SVIECA STAČÍ

○○○Ringier

IVANA HEČKOVÁ

JEDNA SVIECA STAČÍ

SKUTOČNÝ PRÍBEH
ŽIEN, KTORÉ
VZDOROVALI
TOTALITE

›aktuality.sk

Jedna svieca stačí
Ivana Hečková

Prvé vydanie, Ringier Slovakia Media, s. r. o.
Copyright © Ivana Hečková, 2022
Cover design and layout © Pergamen
Slovak edition © Ringier Slovakia Media, s. r. o.
ISBN 978-80-974226-0-8

OBSAH	
PROLÓG	7
I. DEŇ R NA ZÁPADE	11
Ideové konkurentky	11
Červení barbari	14
Len cez moju mŕtvolu	18
Kladivo na rehole	19
Najprv muži, potom gréckokatolíci	21
Posledný spoločný obed	23
II. DEŇ R NA VÝCHODE	27
Otvorený odpor	27
Novicky v kaplnke, ŠtB na dvore.....	31
Nastupovať!	34
Útočisko pre vojakov	37
III. ZO ŠKÔL NA POLIA	41
Z Trnavy do Dolných Semeroviec...	41
Z Batizoviec do Modry	45
Namiesto škôl kydanie hnoja	49
Ukradnutý majetok	51
Semerovské väzenie	53
Lacná pracovná sila	57
IV. ZBOHOM, SLOVENSKO	63
Nadbytočné dve tisícky	63
Tajné sľuby za súdružky	
Kardošovej	66
Z Modry do Hanušovic	67
Novembrový odsun	71
V. HANUŠOVICE:	
V PICHĽAVOM ĽANE	75
Bývalý koncentračný tábor	75
Ruky doráňané od ľanu	77
Tresty za cirkevné sviatky	81
Platení zvodcovia	84
Malé víťazstvá	86
Akcia B a sabotované voľby	88
VI. TANVALD: V KRAJI	
BAVLNENÉHO PRACHU	93
Poznačená krajina	93
Medzi potkanmi	95
Vianočný kšeft a Dedo Mráz	98
Revolta na sviatok sv. Uršule	104
Za trest do chmeľnice	106
Prísne tajné sľuby	109
VII. BROUMOV: SPOLOČENSTVO	
REHOLÍ	117
Odsun z nemocníc	
a anticaritas	117
Z Tanvaldu do Broumova	122
Pod dohľadom Divokej	124
Neplánovaný dar od súdruhov	126
Socializmus v názve, Gagarin	
vo vesmíre	130
Anjeli na broumovskom moste.....	135
Vatikánsky koncil	136
VIII. ČERNÍKOVICE: KROK VPRED ..	143
Zámočský ústav	143
Jiřinka a iné dary	146
Zmarené nádeje	150
Komunity na Slovensku	155
IX. ČERNÍKOVICE: V ČASE	
NORMALIZÁCIE	159
Nová krv	159
Normalizácia reholí	163
Ostrov (ne)slobody	166
Výsluchy a sledovanie	170
X. NÁVRAT NA SLOVENSKO	175
Vynútený experiment	175
Predzvešť zmeny	178
Svetlo tisícich sviec	179
Novembrové predtuchy a pád	181
Na prvom mieste školy	184
EPILOG	187
POZNÁMKY	191
FRANTIŠEK NEUPAUER:	
OČAMI TOTALITNÉHO REŽIMU	199
POĎAKOVANIE	206

Neznáma rehoľníčka v bavlnárskom závode v Česku.

PROLÓG

*Lepšie je zapáliť aspoň malú sviecu
ako preklínať temnotu.*

Konfucius

Sestra Viannea mala 27 rokov, keď bezmenní prisluhovači režimu vtrhli do kláštora, kde uršulínsky rád prebýval viac ako dve storočia. Absolventke Univerzity Komenského prikázali, aby si zbalila najnutnejšie veci a s desiatkami rehoľníčok nastúpila do pristaveného autobusu. Kedy a či sa bude môcť vrátiť do Trnavy, boli otázky, ktoré vykonávateľov likvidačnej Akcie R rozosmievali. Možno by im zamrzol úsmev, keby vedeli, že vzdelané a kultivované ženy v rehoľných rúchach, ktoré donedávna učili na školách, pošlú kydať hnoj na polia okolo Dolných Semeroviec. A možno by sa začali smiať ešte viac.

Sestra Natália mala 20 rokov, keď sa s vyše troma desiatkami rovesníčok a niekoľkými staršími sestrami zamkli pred vykonávateľmi Akcie R v letnom sídle grófký Berty Dessewffyovej. V tom čase už patrilo Rímskej únii Rádu sv. Uršule, ktorá v Batizovciach pod Tatrami zriadila noviciát. Mladé ženy utiekli pred nervóznymi agresormi do kaplnky, kde sa modlili a spievali. Keď muži prelomili aj poslednú zábranu v podobe barokových okenných mreží, nastúpili do autobusov. Mali pred sebou mnohohodinové trmácanie sa po vedľajších cestách za zatemnenými oknami. Cieľom bola Modra, pracovnou náplňou vyštudovanej učiteľky okopávanie a zber repy, sušenie tabakových listov či obsiavanie dierok na posteľnej bielizni.

Sestra Viannea mala tri dni do 29. narodenín, keď ju komunisti v noci 27. novembra 1951 spolu s ďalšími práceschopnými uršulínkami presunuli do českého Tanvaldu. Tajne, za asistencie

ŠtB. Ako lacnú pracovnú silu pre bavlnársku fabriku, ktorú zhabali bývalým majiteľom. Ako podriadenú snaživých robotníčok, čo ju budú počas nekonečných zmien a zinscenovaných rodinných Vianoc presvedčať o svetlých zajtrajškoch pre uvedomelých. Stačí jediné – vyzliecť staromódny habit, na ktorom sa zachytáva bavlnený prach a môže sa zamotať do pradiarenských strojov.

Sestra Natália mala 21 rokov, keď ju na jeseň roku 1951 poslali s takmer 70 uršulinkami a 40 vincentkami do Hanušovic. Do textilky, kde vyfasuje gumáky a drinu v horúcom vlhkom vzduchu, ruky doráňané od pichľavého lanu. Medzi najatých žoldnierov režimu, čo na ňu budú tlačiť, aby zradila a vystúpila z rehole. Na miesto, kde tajne zloží dočasný sľub – pri svetle jedinej sviece, vrhajúcej blikotavé lúče po továrenskej kaplnke, keď vo fabrike opäť vypadne elektrina.

Sestry Viannea a Natália budú ešte stále mladé a plné sily, keď si s nimi súdruhovia zahrajú ďalšiu hru a presunú ich na pomyselnú šachovnicu. Tentoraz do internačného tábora, zriadeného za hrubými múrmi stáročného benediktínskeho kláštora v Broumове, kde bude neohrozene bačovať zmocnenkyňa Divoká. Sestry Viannea a Natália budú mladé aj vtedy, keď ich vyšlú do malej dediny uprostred polí, aby sa v spustnutom sídle po šľachtickom rode Kolowratovcov starali o desiatky hendikepovaných dievčat vrátane najťažších prípadov. A zostanú mladé aj potom, keď státisíce ľudí v uliciach českých a slovenských miest donútia komunistický režim padnúť a ony sa budú môcť natrvalo vrátiť na Slovensko.

Počas 40 rokov trvajúceho vyhnanstva prekonajú mnohé prekážky, úskoky a pasce, ktoré im komunistická diktatúra postaví do cesty s cieľom zlikvidovať všetky rehole. Podobne ako tisícky ďalších sestier zo Slovenska, Čiech a Moravy budú vzdorovať totalitnej moci a jej lokajom, nezriedka s jedinou sviecou v ruke – láskou k Bohu. A svieca sa napokon stane predzvestou pádu tých, ktorí ich budú systematicky ničiť od osudného leta

1950 do osudnej jesene 1989. A nezhasne ani potom, keď už stratia vládne posty i stranícke funkcie a ich nasledovníci a podržtaškovia budú z temných kútov vystrkovať chápadlá, aby si uchmatli „kus žvanca“.

Príbeh sestier Vianney a Natálie sa stane zrkadlom reality, odohrávajúcej sa na pozadí skutočných historických udalostí. V čase komunistickej diktatúry, ktorá sa po barbarskom vyčinení v mužských kláštoroch na jar roku 1950 vlámala o pár mesiacov aj do domov rehoľníčok. Bude nielen ich svedectvom, ale aj svedectvom ďalších sestier a desiatok civilov, ktorých počas svojho dramatického putovania stretli. Bude autentickou výpoveďou, doplnenou o citáty z úradných dokumentov a materiálov, nachádzajúcich sa v archíve Rímskej únie Rádu sv. Uršule, aj o zistenia historikov a odborníkov, publikované v monografiách, zborníkoch, diplomových prácach a ďalších materiáloch.

Príbeh dvoch uršulínok nebude iba o dvoch ženách v rehoľných rúchach a o jednom ráde. Bude knihou, ktorú držíte v ruke a ktorá je iba jednou sviecou vrhajúcou svetlo na komunistické ťaženie proti ženským reholiam. Bude obrazom doby, ktorú, ako mnohí verili, zmietol November '89. Vladimir Putin na Ukrajine nám však opäť ukázal, že boj o slobodu sa nikdy nekončí. A že práve v ťažkých časoch stačí svetlo jedinej sviecy, aby svet neskončil v temnote. Sestry Viannea a Natália si ho dokázali uchrániť po desaťročia. Aj s rizikom, že zostanú osamotené. Aj s vedomím, že protivníkom, ktorý sa ho pokúša sfúknuť, nie je nik menší ako diktatúra.

SLOVENSKÝ ÚRAD PRE VECI CIRKEVNÉ

Císlo: 9916/50 - I/3

Bratislava, dňa 23. augusta 1950.

Tit.

Provinciálšt rehole Uršuliniek,

Bratislava.

Dôstojná sestra predstavená,

dostavte sa dňa 28. augusta t.r. o 14.00 hod. na Slovenský úrad pre veci cirkevné v Bratislave, Rooseveltovo nám. č.2 na poradu.

Vaša účasť je bezpodmienečne nutná a povinná.

V prípade, že dôstojná sestra predstavená zdržuje sa na inom mieste ako je v adrese uvedené, je potrebné, aby bola bezodkladne o obsahu tohoto prípisu vyzoomená, potažne, aby porady sa zúčastnila jej zástupkyňa.

Za poverenika:

I

DEŇ R NA ZÁPADE

IDEOVÉ KONKURENTKY

V uliciach starobylej Trnavy, vydláždených mačacími hlavami, panovalo hlboké ticho, keď sa sestra Viannea Bernadičová zobudila. Hrubé múry impozantného kláštora, ktorý sa stal jej domovom iba nedávno, boli napriek teplej noci studené. Leto roku 1950 sa pomaly končilo, no stačil jediný pohľad na jasnú oblohu a bolo isté, že augustové slnko i dnes ukáže svoju silu. Kým mesto, utopené v zlatých lúčoch iskrivého rána, spalo, 27-ročná žena stihla rannú toaletu. V stroho zariadenej izbe panoval poriadok, posteľ vsadená v železnom ráme bola upravená.

Sestra Viannea vykročila z izby a nasmerovala si to do kaplnky. Na širokých chodbách ševelil prievan, akoby niekde zostali otvorené dvere. Možno práve v kaplnke, kde sa rovnako ako každé ráno zišli členky Rádu sv. Uršule, aby sa pomodlili Angelus a dostali požehnanie matky predstavenej, sestry Klotily: „Noc sum Prole pia benedicto Virgo Maria. (So svojím milým synom požehnaj nás, Panna Mária.)“

Naoko nič nenasvedčovalo, že 29. august 1950 bude znamenať radikálny zlom vo vyše dvestoročnom príbehu trnavských uršulínok.¹ A nielen v ich príbehu. Posledné tri augustové dni mali zásadne zmeniť osudy zhruba štyroch tisícok žien na Slovensku, ktoré sa rozhodli zasvätiť život Bohu.² Slobodne, na základe najhlbšieho vnútorného volania a v rozpore s predstavami vonkajšieho sveta, ktorý ich mylne spájal s izolovaným bytím

v klauzúre neprístupnej civilom a so slepou poslušnosťou voči cirkevným autoritám.

Sestra Viannea sa nepotrebovala obhajovať pred nikým. Prešla dlhou cestou spoznávania a konfrontácie vlastného ja. Večné sľuby zložila takmer 15 rokov po tom, čo v trinástich pocítila prvé Božie volanie. Svoju voľbu potrebovala vysvetliť iba rodičom, keďže spočiatku nesúhlasili. Odmietavý postoj zaujali aj v prípade o dva roky staršej sestry Márie, ktorá sa už skôr rozhodla pridať k uršulínkam a nosila rehoľné meno sestra Terézia. Tak ako pri prvej dcére, aj pri druhej však akceptovali, čo sa nedalo zmeniť a presahovalo svet ohraničený výlučne racionom a pragmatizmom. Napokon, kto by na konci 40. rokov, necelý rok po komunistickom puči, hľadal rozum a účelovosť v definitívnom áno Bohu.

Laická verejnosť, sčasti ovplyvnená predsudkami a mýtmi, sčasti sklamaná trpkou skúsenosťou druhej svetovej vojny, začínila aj pod vplyvom komunistickej propagandy považovať ženy v habitoch za relikty. Neuvedomovala si, že do rádov vstupujú po rokoch sebazoznávania, duchovných cvičení, štúdia teológie, filozofie a histórie. Po rokoch odlúčenia od rodiny, práce pre spoločenstvo a dlhých rozhovoroch s novicmajsterkami. V nových pomeroch akosi zabúdala, že stovky sestier učia na školách a ďalšie stovky sa starajú o chorých, bezvládných a starých.

Totalitná moc však mala všetko dokonale spočítané a zaevidované. Duchovná a charitatívna činnosť reholí totiž považovala za konkurenciu v boji o dušu slovenského človeka. V nezriedka vysokoškolsky vzdelaných ženách so znalosťou cudzích jazykov a s kontaktom so zahraničím videla hrozbu. A preto sa už krátko po nástupe k moci pustila do prípravy proticirkevných zákonov a tajných akcií zameraných na likvidáciu ženských i mužských reholí v celom Československu. S ambicióznym cieľom – do roku 2000 dosiahnuť ich definitívny zánik. A s jasnou deľbou úloh: väčšinu špinavej práce urobia jej prísluhovači a zvyšok nechá na prírodu, ktorá sa postará o prirodzené vymretie rehoľníkov.

Praktickým bonusom do detailu naplánovanej Akcie K (likvidácia mužských reholí) a Akcie R (likvidácia ženských reholí) bol materiálny a finančný zisk. Tisíce žien a mužov pôsobili v stovkách kláštorov a domov po celom území Československa, v ktorých sa nachádzali aj vzácne knihy, sakrálné predmety či umelecké diela vysokej historickej hodnoty. K tomu treba pripočítať cirkevnú pôdu a lesy. Výsledkom bolo, že mužským rádom zobrali majetky hneď a ženským ho nechali iba na papieri. Výnosy z majetku ženských reholí totiž spravoval Náboženský fond, ktorý so súhlasom Slovenského úradu pre veci cirkevné (SLOVÚC) prenajímal desiatky nedobrovoľne uvoľnených objektov napríklad Povereníctvu školstva, vied a umení, Povereníctvu sociálnej starostlivosti či Povereníctvu zdravotníctva. Financie končili v Náboženskom fonde a rehole mohli požiadať len o pôžičku, ktorú museli vrátiť.³

Samotnej likvidácii reholí predchádzala diskreditačná kampaň. Komunisti siahli po stáročia osvedčenom spôsobe – rehoľníčky obvinili, že „žili na ťarchu obyvateľstva kraja“⁴ a označili ich za triedneho nepriateľa. O vzdelávacích a duchovných aktivitách obyvateľiek kláštorov taktne pomlčali a ešte pred augustovým zásahom im vzali školy a zakázali učiť. Využili na to nariadenie Slovenskej národnej rady o poštátnení školstva ešte z roku 1945. Realizáciu znárodnenia malo na starosti Povereníctvo Slovenskej národnej rady pre školstvo, vedu a osvetu, ktoré v tom čase viedol Ladislav Novomeský. Zhabanie škôl však súdruhom nestačilo a v druhom kole sa zbavili aj učiteliek z radov rehoľníčok. Sestrám postupne chodili listy s odôvodnením, že „neplnia výchovateľské úlohy“ a ich prepustenie je v záujme socialistickej výchovy školskej mládeže. Celkovo prepustili v roku 1950 zo škôl viac ako 300 rehoľníčok.⁵

Štátna moc i propaganda zatiaľ ponechali bokom sestry starajúce sa o chorých a starých. Vedeli prečo. Zo štatistik SLOVÚC vyplynulo, že v osudnom roku 1950 pôsobilo v nemocniciach,

liečebných ústavoch a domovoch dôchodcov ešte 2091 rehoľných sestier, ktoré mali prísť na rad až neskôr. Zvyšné zhruba dve tisíciky sústredili do zberných, respektíve centralizačných kláštorov.⁶

Vo finále sa však likvidácia ženských reholí dotkla približne štyroch tisícok sestier z 24 ženských rádov na Slovensku a vyše siedmich tisícok rehoľníčok z 32 rádov v Česku. Začiatok *stahovania* bol naplánovaný na 29. augusta 1950. Pokračovať mal do 31. augusta. Na brány ženských kláštorov klopali, zvonili alebo ich násilím otvárali skupiny zložené zo splnomocnencov SLOVÚC, Štátnej bezpečnosti (ŠtB), funkcionárov Komunistickej strany Slovenska (KSS) a takzvanej verejnej ľudovej správy, kam patrili najmä predstavitelia príslušných okresných národných výborov.⁷ Nechýbali ani príslušníci Zboru národnej bezpečnosti a členovia Ľudových milícií. Vojaci v kasárňach mali pohotovosť⁸.

ČERVENÍ BARBARI

V utorok 29. augusta 1950 kráčala sestra Viannea chodbami trnavského kláštora s desiatkami uršulínok⁹. Charizmatická absolventka fyziky a matematiky na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave vedela, že od predstaviteľov diktatúry ich nič dobré nečaká. Nedokázala však odhadnúť tvrdosť úderu. Ukážkou brutality režimu bola barbarská noc s úradným označením Akcia K, počas ktorej boli na jar pod drobnohľadom ŠtB násilne odvlečené tisícky českých a slovenských rehoľníčok do centralizačných kláštorov, kde panoval prísny väzenský režim. Väčšina neskôr končila na budovateľských prácach alebo v takzvaných PTP – pomocných technických práporoch v Česku či na Slovensku.¹⁰ Mnohí po zinscenovaných procesoch strávili roky vo väzení.

Mladá uršulínka dúfala, že zásah totalitnej moci proti ženám nebude až taký surový. Zároveň si nerobila veľké ilúzie o korektnosti režimu. Mnohé napovedal už nekompromisný tón listu SLOVÚC z 23. augusta 1950, adresovaný 21 provinciálnym

predstaveným vrátane „Provincialátu rehole Uršuliniek“. ¹¹ „Dôstojná sestra predstavená, dostavte sa dňa 28. augusta t. r. o 14:00 hod. na Slovenský úrad pre veci cirkevné v Bratislave, Roosewellovo námestie. Vaša účasť je bezpodmienečne nutná a povinná,“ stálo na hlavičkovom papieri. ¹²

Pár dní nato sa zišlo v úrade stojacom na námestí, ktoré ešte stále nieslo meno niekdajšieho amerického prezidenta Franklina Delana Roosevelta, 16 predstavených ¹³. Do kláštorov sa vrátili s neželaným sprievodom – zmocnenkyňami štátneho cirkevného úradu. Tie sa mali spolu s príslušníkmi bezpečnostných zložiek štátu postarať o hladký priebeh „dislokácie ženských kláštorov v dohode s dislokačnou komisiou v predsedníctve vlády“. Primárne mali docieľiť „dobrovoľné vysťahovanie“ v stanovenom termíne, zabezpečiť podrobné zoznamy všetkých obyvateľiek kláštora či zistiť potenciálny záujem sestier a novíciek o civilné povolanie. „Ak by sa rehoľnice postavili na odpor, treba vyjednávať viac takticky, tak, akoby mali ostať na pôvodnom mieste, žiadať od nich, čo by chceli robiť a pretiahnuť jednanie až do večerných hodín, kedy by boli rehoľnice bezpečnostnými orgánmi odsunuté,“ cituje historik Ján Dubovský z pokynov pre inštruktorov v Akcii R ¹⁴.

Vo vyššie pätštránovej Osnove referátu o činnosti ženských reholí z dielne SLOVÚC sa uvádzali aj konkrétne argumenty, ktoré mali inštruktori v Akcii R použiť pri obhajobe zásahu štátnej moci proti rehoľníckam. Predstavené reholí podľa SLOVÚC „vychovávali svoje zverenkyne k nenávisti voči ľudovodemokratickému zriadeniu“ a „boli školené v rôznych centrách na Slovensku agentmi zahraničných imperialistov v kňazskom rúchu, aby boli pripravené na úlohy, ktoré pre ne vyplynú po skorom prevrate“. Duchovné cvičenia boli v skutočnosti „dávaním inštrukcií zo zahraničia pre ich protištátnu činnosť“. V dokumente SLOVÚC padali aj výrazy, ako sfanatizované sestry, štvanie proti republike a búranie výdobytkov nášho pracujúceho ľudu. ¹⁵

Komunita uršulínok v Trnave v roku 1950.

